

ЕКОЛОГІЧНИЙ ВІСНИК

ТРАВЕНЬ – ЧЕРВЕНЬ 2015

**Масштабна пожежа на території нафтобази
«БРСМ-Нафта»: екологічні наслідки**

Збалансований розвиток міст: досвід США

**Всесвітній день охорони довкілля:
акція «Здай лампу – збережи природу»**

ЕКОЛОГІЧНИЙ ВІСНИК

ТРАВЕНЬ-ЧЕРВЕНЬ 2015 № 3 (90)

У номері

НАЙАКТУАЛЬНІШЕ

Масштабна пожежа на території нафтобази «БРСМ-Нафта»: екологічні наслідки 2

Пояснювальна записка до протоколу випробувань за результатами обстежень зони постпірогенного впливу пожежі на нафтобазі «БРСМ-Нафта», м. Васильків 4

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА

Дискусійні платформи «Україна на шляху до збалансованого розвитку: інтеграція положень Конвенцій Ріо у національну політику України» 5

Перспективи розвитку біоенергетики як інструмента заміщення природного газу в Україні
Гелетуха Г. Г., Желізна Т. А. 6

ЗБАЛАНСОВАНИЙ (СТАЛИЙ) РОЗВИТОК

Збалансований розвиток міст: досвід США
Пазиніч М. 11

Паспортизація населених пунктів з метою оцінки медико-екологічних ризиків як невід'ємна складова збалансованого розвитку сільських територій
Гущук І. В. 13

ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД

Національний природний парк «Черемоський»
Гетьман В. І. 15

РЕГІОНИ

Динаміка якості питної води в Миколаєві
Крисинська Д. О. 19

Вплив антропогенезу на еколого-агрохімічний стан ґрунтового покриву Рівненської області
Долженчук В. І., Крупко Г. Д. 21

Якість питної води в Кіровоградській області
Деревінська К. О. 23

Роль автомобільного транспорту в забрудненні м. Ужгорода
Гомонай В. І., Пуляк Н. С., Федорішко М. І., Лобко В. Ю., Зуб С. А. 24

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА ТА ВИХОВАННЯ

Проект «Етнекологічні особливості та дослідження екологічного стану Буковини»: здобутки та перспективи
Руденко С. С., Головченко Л. Ю., Дзензерська О. М., Костишин С. С. 26

Проблеми імплементації стратегії ЄЕК ООН освіти для сталого розвитку в Україні
Боголюбов В. М. 29

ЕКОЛОГІЧНІ ВІЙНИ

Екологічна катастрофа у Шостці: громадськість та науковці вимагають розслідування 30

«Роза-хутро» – шкідливе підприємство серед житлового масиву столиці 31

ПРИРОДООХОРОННІ АКЦІЇ ВЕЛ

Всесвітній день охорони довкілля: акція «Здай лампу – збережи природу» 32

Науково-популярний
екологічний журнал

Засновники:
Всеукраїнська
екологічна ліга
ТОВ «Центр екологічної освіти
та інформації»

Заснований у 2002 р.

Адміністратор
Швець О. Р.

Редактор Козловська М. С.

Комп'ютерна верстка Бойко А. І.

Адреса редакції:

01033, м. Київ,
вул. Саксаганського, 30-В, оф. 33
E-mail: vel@ecoleague.net
<http://www.ecoleague.net>

Свідоцтво про реєстрацію
Держкомітету інформаційної
політики, телебачення
та радіомовлення України
серія KB № 8487 від 01.03.2004 р.

Видання рекомендовано
до друку Науковою радою
Всеукраїнської екологічної ліги

Відповідальність за достовірність
та зміст інформації несуть
автори публікацій

У разі передруку посилання
на журнал «Екологічний вісник»
є обов'язковим

Використано фотоматеріали
Гетьмана В., Мазуренко О.,
Мартинової О., Музикіна І.,
Пазиніч М., Томнюк О.
та сайту
<https://commons.wikimedia.org>

Здано до набору 19.06.2015 р.
Підписано до друку 26.06.2015 р.
Формат 60x84 1/8.
Ум. фарбовідб. – 11.
Обл.-вид. арк. – 5.
Папір крейдований.
Друк офсетний.
Наклад 750 прим.

Передплатний індекс 01154

© Всеукраїнська екологічна
ліга 2015

Паспортизація населених пунктів з метою оцінки медико-екологічних ризиків як невід'ємна складова збалансованого розвитку сільських територій

Гуцук І. В., кандидат медичних наук, заступник головного державного санітарного лікаря Рівненської області, член-кореспондент МАНЕБ, керівник науково-дослідного центру «Екологія людини» Національного університету «Острозька академія»

ЗАГАЛЬНА концепція сталого розвитку передбачає встановлення балансу (через це часто вживають термін «збалансований розвиток» – прим. авт.) між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їхню потребу в безпечному і здоровому довкіллі.

Ідеї сталого розвитку були офіційно проголошені на Міжнародній конференції з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро (Саміт Землі) в 1992 р., яка розглядала навколишнє середовище і соціально-економічний розвиток як взаємопов'язані й взаємозалежні сфери. В основному документі, прийнятому на цій конференції, – «Порядку денному на 21 століття», який розглядали як програму всесвітнього співробітництва, сталий розвиток пов'язують з гармонійним досягненням високої якості навколишнього середовища й здорової економіки для всіх народів світу та задоволенням потреб людей і збереженням сталого розвитку протягом тривалого періоду.

Термін «сталий розвиток» визначають як «розвиток, що задовольняє нинішні потреби, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби». Всі подальші означення цього поняття брали за основу саме це тлумачення сталого розвитку.

Необхідно зазначити, що концепція сталого розвитку з'явилася в результаті об'єднання трьох основних складових: економічної, соціальної, екологічної.

Концепцію сталого розвитку вважають найперспективнішою ідеологією початку третього тися-

чоліття, яка, в свою чергу, допоможе забезпечити збалансований та керований розвиток нашої цивілізації. В основу цього розвитку покладено системний підхід та сучасні інформаційні технології, що дасть змогу досить оперативно моделювати різні варіанти напрямів розвитку суспільства та з високою точністю прогнозувати їхні результати й вибирати з них найоптимальніший.

На жаль, міжнародні конференції, присвячені досягненню сталого розвитку, які проводили після Конференції в Ріо протягом останніх двох десятиліть, підтверджують, що попри всі заяви й декларації про досягнення рівноваги між економічним ростом, соціальною спільнотою та навколишнім природним середовищем, цього так і не сталося. Неодноразові спроби подолати кризові явища в соціальній, економічній та екологічній сферах на різних рівнях соціо-еколого-економічних систем (глобальному, національному, регіональному та локальному) в більшості були неефективними.

В чому ж причина цих невдач? На нашу думку, крім загальновідомих соціально-економічних аспектів (інвестиції в економічну і соціальну інфраструктуру, розвиток ринків капіталу через банківські системи, проведення виваженої бюджетної й грошової політики, зменшення впливу інфляції, дотримання цінової стабільності, застосування податкових важелів, сприяння повній зайнятості населення, викориненню бідності та ін.), слід звернути увагу на формування об'єктивної інформаційної бази суспільного розвитку територій, особливо в країнах, які порівняно недавно вступили на шлях демократичного розвитку. Актуальним це питання є й для нашої держави.

У рамках сталого розвитку до пріоритетних, суспільно-значущих заходів, без сумніву, можна віднести й формування індивідуального та популяційного (громадського) здоров'я, яке значною мірою залежить від стану навколишнього середовища та середовища життєдіяльності людини.

Предметом дослідження фахівців наукового й практичного напрямів і громадськості є процес змін у навколишньому середовищі та здоров'ї людини. Україна посідає одне з чільних місць у світі за масштабом, гостротою й складністю проблеми «навколишнє середовище–здоров'я населення».

На наше переконання, більшість проблемних питань у цьому ракурсі можна розв'язати за допомогою впровадження державного соціально-гігієнічного моніторингу (ДСГМ) – системи спостереження, аналізу, оцінки й прогнозу стану здоров'я населення та середовища життєдіяльності людини, а також виявлення причинно-наслідкових зв'язків

між станом здоров'я населення та впливом на нього чинників середовища життєдіяльності людини, яка має бути створена відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 22 лютого 2006 р. №182 «Про затвердження Порядку проведення державного соціально-гігієнічного моніторингу».

Основними завданнями ДСГМ є формування загальнодоступного інформаційного фонду; виявлення причинно-наслідкових зв'язків між станом здоров'я населення та впливом на нього чинників середовища життєдіяльності людини на основі їх системного аналізу та оцінки ризику для здоров'я людини; визначення пріоритетності заходів зі зменшення чи усунення шкідливого впливу небезпечних чинників середовища життєдіяльності, підготовка пропозицій щодо поліпшення діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності та підпорядкування з питань забезпечення сталих умов для поліпшення демографічних (збільшення народжуваності, зменшення смертності, в т. ч. дитячої), медико-екологічних та санітарно-гігієнічних (стан індивідуального та популяційного здоров'я, стан інфекційної та неінфекційної захворюваності, стан довілля тощо) показників, а також забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, яке проживає на відповідній території (управління ризиком).

До основних чинників середовища життєдіяльності людини відносять:

- біологічні (вірусні, пріонні, бактеріальні, паразитарні, генетично модифіковані організми, продукти біотехнології тощо),
- хімічні (органічні і неорганічні, природні та синтетичні),
- фізичні (шум, вібрація, ультразвук, інфразвук, теплове, іонізуюче, неіонізуюче та інші види випромінювання),
- соціальні (харчування, водопостачання, умови побуту, праці, відпочинку, навчання, виховання тощо) та ін., що впливають або можуть впливати на здоров'я нинішнього та майбутніх поколінь.

Результати ДСГМ планується використовувати для:

- виявлення чинників, що шкідливо впливають на стан здоров'я населення, та їхня оцінка;
- прогнозування стану здоров'я населення і середовища життєдіяльності людини;
- розроблення невідкладних і довгострокових заходів щодо відвернення та усунення шкідливого впливу небезпечних чинників середовища життєдіяльності людини на стан здоров'я населення.
- оцінювання соціально-економічних втрат у разі неприйняття управлінських рішень (або невиконання затверджених заходів).

Слід зауважити, що з прийняттям зазначеної постанови Кабінету Міністрів в Україні розпочалася певна діяльність з організації системи спостереження, аналізу, оцінки й прогнозу стану здоров'я населення та середовища життєдіяльності людини, а також виявлення причинно-наслідкових зв'язків між станом здоров'я населення та впливом на нього чинників середовища (розроблення Концепції поетапного впровадження ДСГМ в Україні, 2009 р., Інституту гігієни та медичної екології імені О. М. Маршала АМН України). У цій системі важливе місце займає регіональний, місцевий та локальний рівні моніторингу, який проводять на рівні області, районної, сільської ради (села). Впровадження ДСГМ в Україні заплановано проводити поетапно, з роз-

межуванням на державному (національному), регіональному та місцевому рівнях. На жаль, через цілий ряд як об'єктивних, так і в більшості суб'єктивних причин зазначена постанова КМУ не була виконана як з боку міністерства охорони здоров'я України, так і інших міністерств та комітетів, які є суб'єктами системи ДСГМ.

Необхідно зазначити, що сьогодні з боку фахівців, які вивчають негативний вплив чинників довкілля на здоров'я людини, є багато зауважень до певних статистичних форм, які вони використовують у своїй роботі, і ще більше зауважень до відсутності або нестачі інформації з певних напрямів діяльності. Особливо це характерно на рівні села. Для зменшення такого інформаційного «вакууму» під час впровадження державного соціально-гігієнічного моніторингу ми запропонували проект паспорту населеного пункту, основною метою якого буде створення первинної інформаційної бази даних на рівні окремо взятого села.

Ця база даних, на нашу думку, має містити різнопланову інформацію, але в першу чергу – дані про стан здоров'я населення та середовища його життєдіяльності, яка буде сформована на основі результатів аналізу причинно-наслідкових зв'язків між станом здоров'я та впливом на нього чинників середовища життєдіяльності.

У перспективі, за належного оргтехнічного та програмного забезпечення первинна база накопичується та систематизується на рівні сільської ради (кількох сіл), потім – районний рівень (сумується по сільських радах), сюди ж приєднується база даних по селищах міського типу та містах; далі – обласний, регіональний та державний або національний рівні. Це, в свою чергу, дасть змогу будь-якому жителю села чи міста, держслужбовцю чи науковцю, представнику громадськості чи ЗМІ одержати інформацію про стан здоров'я та середовище життєдіяльності сільських мешканців, наявні ризики як для здоров'я людини, так і для довкілля, а також приймати ефективні управлінські рішення й впроваджувати своєчасні та дієві заходи на рівні органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, що певною мірою відповідає загальним заходам сталого (збалансованого) розвитку.

У рамках адміністративної реформи, яку заплановано в Україні, доцільно на прикладі однієї області запровадити пілотний проект з паспортизації населених пунктів (місцевий, районний, обласний рівні). Для цього можна вибрати Рівненщину.

Ми пропонуємо такі етапи впровадження паспорту населеного пункту:

- розгляд та обговорення документа на обласній Громадській раді, де будуть внесені пропозиції, корективи, зауваження тощо;
- розгляд на сесії обласної ради, після чого приймається рішення про впровадження пілотної моделі паспорта на рівні окремо взятого району(ів) та учасників цього проекту;
- через визначений термін (1–2 роки) проведення повторного розгляду питання на сесії обласної ради, і після усунення виявлених недоліків або зауважень, які виникли в ході експерименту з впровадження пілотної моделі паспорта, затвердження його остаточної форми та визначення механізму впровадження на території області (розроблення програми, періодична звітність з його ведення, підготовка розпорядження голови ОДА та ін.).

Вважаємо, що це буде безтерміновий документ, який з певною періодичністю потрібно оновлювати як на паперових, так і електронних носіях.